

Overzicht van in 2001 waargenomen interessante macronachtvlinders (Lepidoptera)

Rob de Vos
Jaap Zwier
Dick Groenendijk

TREFWOORDEN

populatietrend, areaalverschuiving

Entomologische Berichten 67 (1-2): 27-33

Dit is de tweede keer in de hernieuwde reeks van jaaroverzichten waarin publicaties van interessante vangsten van macronachtvlinders in Nederland worden gepubliceerd. Ook in deze publicatie is gebruik gemaakt van het nachtvlinderbestand 'Noctua', in beheer bij De Vlinderstichting en de werkgroep Vlinderfaunistiek van EIS-Nederland. Deze publicatie behandelt het jaar 2001 en in totaal worden 27 soorten kort besproken. De meest opvallende waarnemingen zijn die van *Eupithecia inturbata*, een nieuwe soort voor het land, met waarschijnlijk op meerdere locaties populaties, *Xylena exsoleta*, de eerste waarneming sinds 1976, en *Sedina buettneri*, een zeer zeldzame soort met drie waarnemingen, de eerste sinds 1969.

Inleiding

Na een jarenlange stilte is kort geleden, voor het eerst sinds BJ Lempke stopte met zijn jaaroverzichten van interessante Macrolépidoptera (Lempke 1989), een jaaroverzicht verschenen, namelijk over het jaar 2000 (De Vos et al. 2006). Het bestuur van de NEV-sectie Ter Haar heeft hiertoe het initiatief genomen. In dat overzicht wordt aangegeven hoe gekomen is tot een selectie van in een jaaroverzicht te behandelen soorten en dezelfde methode is gehanteerd voor dit artikel. In het kort komt het er op neer dat er een cijfermatige onderbouwing is ontwikkeld om de mate van zeldzaamheid te berekenen vanuit de database genaamd 'Noctua', met vlinderwaarnemingen van de werkgroep Vlinderfaunistiek (WVF), van de Stichting European Invertebrate Survey (EIS)-Nederland en van De Vlinderstichting. In de jaaroverzichten worden met name de landelijk zeldzame soorten geselecteerd (categorie 1, De Vos et al. 2006). Hiermee kunnen uiteindelijk mogelijke areaalverschuivingen of populatietrends worden achterhaald. In het jaar 2001 zijn in totaal 27 soorten van de categorie 'zeldzaam' waargenomen die hieronder worden besproken. Aanvullend op de selectie kan worden vermeld dat van de soorten *Siona lineata* (Scopoli), *Larentia clavaria* (Haworth) en *Euplagia quadripunctaria* (Poda) na 2000 duidelijk werd dat deze soorten in bepaalde regio's zo algemeen zijn geworden dat ze alleen zullen terugkomen in toekomstige jaaroverzichten als er belangrijke wijzigingen in het areaal of andere bijzonderheden te melden zijn. Het hier gepubliceerde jaaroverzicht is in concept voorgelegd aan de leden van de sectie Ter Haar op de voorjaarsvergadering van 8 april 2006 en aangevuld met hun commentaar.

Waarnemers

Van de hierna genoemde personen zijn waarnemingen in dit jaaroverzicht gebruikt. De afkortingen zoals deze in de tekst worden weergegeven staan in alfabetische volgorde van de achternaam.

CA – CJM Alders, AB – AM Baaijens, JE – J van 't Ende, FG – FJ Groenen, DG – D Groenendijk, HtH – H ten Holt, KH – KJ Huisman, JCK – JC Koster, NH – N Honig, HN – H Nagel, CN – CGAM Naves, FvO – FJ van Oosterhout, CO – CF Ottenheijm, FP – F Post, PR – PJ Rooij, JSp – J Schipperen, JWS – J Sinema-Bloemen, RV – R Vis, JV – J Voogd, JW – JB Wolschrijn

Provincie-afkortingen

Gr – Groningen, Fr – Friesland, Dr – Drenthe, Ov – Overijssel, Ge – Gelderland, Fl – Flevoland, Ut – Utrecht, Nh – Noord-Holland, Zh – Zuid-Holland, Ze – Zeeland, NB – Noord-Brabant, Li – Limburg.

Soortbesprekingen

Hepialidae – wortelboorders

Pharmacis fusconebulosa (De Geer, 1778)

Deze wortelboorder is vooral actief in de schemering en dan vaak in de buurt van varens, de belangrijkste voedselplanten van deze soort. In 2001 is *P. fusconebulosa* op 13 juni op de Hoge Veluwe (Ge, CA) waargenomen. De soort is tussen 1967 (eerste melding in Nederland) en 2001 vooral aan de zuidelijke en oostelijke kant van het Veluwemassief en direct westelijk van de IJssel gezien (figuur 1). Binnen dit verspreidingsgebied is hij lokaal talrijk en minder zeldzaam dan eerder gedacht. Er is ook een enkele waarneming uit Drenthe (De Vos et al. 2006), maar het is onduidelijk of zich hier ook een populatie bevindt of dat deze vondst een zwerver betreft.

Zygenidae – bloeddrupjes

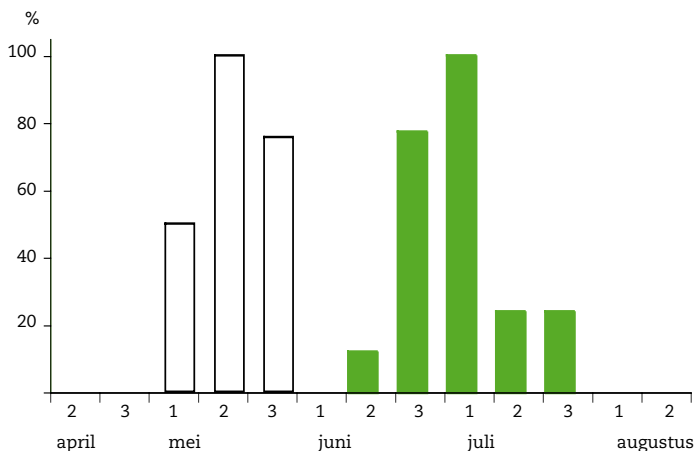
Zygaena viciae (Denis & Schiffermüller, 1775)

Vanaf 1994 wordt *Zygaena viciae* in Nederland waargenomen in het zuiden van Limburg. Ook in 2001 is de soort waargenomen nabij Eys (Li). Op 9 en 15 mei zijn enkele rupsen gevonden en tus-

Figuur 1. Verspreiding van *Pharmacia fusconebulosa* in Nederland tot en met 2001. Kleine stip: 1 exemplaar, middelgrote stip: 2-4 exemplaren, grote stip: meer dan 4 exemplaren (bron: bestand 'Noctua').
Distribution of *Pharmacia fusconebulosa* in The Netherlands until 2001. Small dot: 1 specimen, medium dot: 2-4 specimens, large dot: more than 4 specimens (source: database 'Noctua' of Working group Lepidoptera Faunistics (WVF) of the Dutch European Invertebrate Survey (EIS) and Dutch Butterfly Conservation).

sen 20 juni en 24 juli in totaal elf imago's, met als maximum vijf exemplaren op 2 juli (FvO). Rupsenvondsten uit Nederland zijn alleen bekend uit de maand mei (figuur 2). De imago's zijn hoofdzakelijk aan te treffen in de periode eind juni en begin juli en de piek van de vliegtijd ligt daarmee een stuk eerder dan voor de veel algemenere *Z. filipendulae* (Linnaeus). De uiterste vliegdata zijn 15 juni en 26 juli.

Figuur 2. Fenologie van rupsen (open balkjes, n=24) en vlinders (groen, n=130) van *Zygaena viciae* per decade, gebaseerd op waarnemingen tussen 1994 en 2001. Aantallen uitgedrukt als percentage van het decademaximum dat op 100 gesteld is. Bron: bestand 'Noctua'.
Phenology of caterpillars (open bars, n=24) and imagos (green, n=130) of *Zygaena viciae*, based on records from 1994 to 2001. Numbers are given per decade as percentage of decade maximum, which is set at 100. Source: database 'Noctua' of Working group Lepidoptera Faunistics (WVF) of the Dutch European Invertebrate Survey (EIS) and Dutch Butterfly Conservation).

Lemonidae – herfstspinnners

Lemonia dumi (Linnaeus, 1761)

Ten opzichte van 2000 zijn er geen wijzigingen bekend geworden ten aanzien van de verspreiding van deze soort. De waarnemingen van 2001 stammen opnieuw allemaal uit Nationaal Park de Hoge Veluwe (Ge). Hier is op 9 juni een rups waargenomen (JV) en tussen 21 oktober en 2 november in totaal 51 vlinders (NH). Dit aantal is hoger dan in 2000 (acht exemplaren) en omdat een vergelijkbare methode is gebruikt om de soort te tellen kan geconcludeerd worden dat 2001 een beter jaar voor *L. dumi* is geweest dan het jaar 2000.

Geometridae – spanners

Stegania trimaculata (De Villiers, 1789)

Er zijn geen nieuwe ontwikkelingen te melden voor deze zich in Europa sterk uitbreidende soort. Nadat de soort in 1987 voor het eerst in Nederland werd gevonden, wordt deze spanner jaarlijks gevangen in Midden-Limburg. De waarnemingen uit 2001 bevestigen dit beeld. In Steijl (vlakbij Tegelen) zijn tussen 23 juli en 1 augustus in totaal vier exemplaren gevangen (CO). Ook in België lijkt de soort zich uit te breiden (Troukens 1995).

Scopula ternata Schrank, 1802

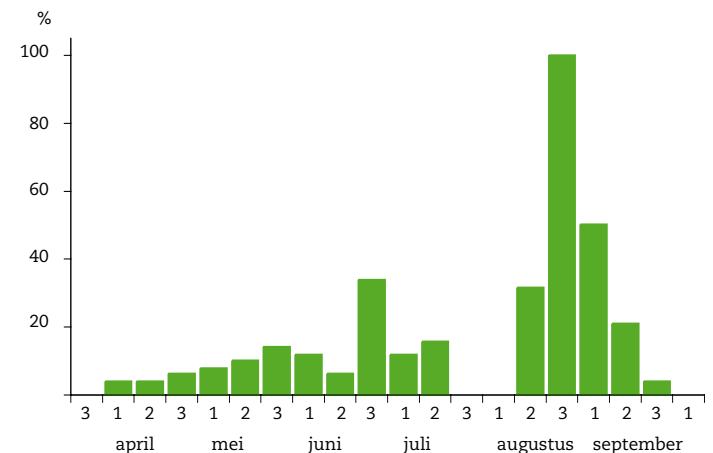
Het relatief hoge aantal waarnemingen van deze spanner van 1997-2000 maakt het aannemelijk dat deze soort inheems is en niet moet worden gezien als adventief of zwerver (De Vos et al. 2006). In 2001 zijn echter slechts twee exemplaren gevonden op 20 juni op het landgoed Welna in Tongeren (Ge, KH).

Idaea inquinata (Scopoli, 1763)

De rups van deze kleine spanner leeft van dood plantenmateriaal en waarschijnlijk spreekt Lempke (1949) om die reden van een 'voorraadinsect'. Ook Skinner (1984) meldt dat deze vlinder vaak gevonden wordt rondom winkels in Londen, waar gedroogde planten verkocht of gebruikt worden. In 2001 zijn op 12 juli drie exemplaren van deze soort gevangen te Drempt (Ge, CN), waar deze soort al eerder van bekend was (Naves 1995).

Costaconvexa polygrammata (Borkhausen, 1794)

In 2001 is slechts eenmaal melding gemaakt van deze spanner,

Figuur 3. Fenologie van vlinders per decade (n=99) van *Costaconvexa polygrammata* (uitgedrukt als percentage van het decademaximum, dat op 100 gesteld is), gebaseerd op waarnemingen tot en met 2001. Bron: bestand 'Noctua'.
Phenology of imagos per decade (n=99) of *Costaconvexa polygrammata* (as percentage of decade maximum, which is set at 100) based on records until 2001 (source: database 'Noctua').

Figuur 4. *Triphosa dubitata* (Linnaeus) in een vleermuisbunker in Staelduinse Bos bij 's Gravenzande (ZH). Foto: K. van Schie
Triphosa dubitata (Linnaeus) in a bat shelter in Staelduinse Bos near 's Gravenzande, Zuid-Holland.

namelijk op 13 augustus een exemplaar op de Veluwe bij Garderen (JE). Aan de hand van de toenmalig beschikbare gegevens concludeerde Lempke (1950, 1967) dat deze soort in Nederland twee generaties kende, maar door de diverse meldingen in het vroege voorjaar (maart-april) moet geconcludeerd worden dat de soort tegenwoordig vrijwel zeker drie generaties in Nederland heeft. De eerste resultaten die in deze richting wijzen werden gepresenteerd door Schaffers (2001). De waarnemingen in augustus zijn dan het beste in de derde generatie te plaatsen en deze generatie is ook het grootst (figuur 3). De uiterste vliegdata zijn 28 maart en 11 september. De vondst uit Garderen sluit aan bij de bekende populatie op de Veluwe (Schaffers 2001).

Figuren 5-7. *Euphyia unangulata* (Haworth) en enkele gelijkende soorten. **5** *Euphyia unangulata*, Chaam (NB), leg. H. Nagel, **6** *Epirrhoe alternata* (Müller), Neck (NH), leg. E.P. Wiedijk, **7** *Xanthorhoe biriviata* (Borkhausen), Wilp (Ge), leg. W. Oord. Foto's: R. de Vos
Euphyia unangulata (Haworth) and some resembling species. **5** *Euphyia unangulata*, Chaam, Noord-Brabant, leg. H. Nagel, **6** *Epirrhoe alternata* (Müller), Neck, Noord-Holland, leg. E.P. Wiedijk, **7** *Xanthorhoe biriviata* (Borkhausen), Wilp, Gelderland, leg. W. Oord.

Horisma vitalbata (Denis & Schiffermüller, 1775)

Deze opvallende spanner werd in 2001 gevangen op 7 augustus in Groot-Abeelee (Ze), gelegen tussen Middelburg en Vlissingen (AB). Deze waarneming sluit aan bij vangsten in 1996 en 1998 (KH) in Ouddorp (Zh). De vlinder dankt zijn naam aan het feit dat de rups leeft op bosrank (*Clematis vitalba*) en het voorkomen van de soort is dan ook te verwachten op groeiplaatsen van deze plant (Lempke 1951, 1967). Volgens Mörtter (2003) leeft de soort echter ook op allerlei kweekvormen van *Clematis* en dat maakt het mogelijke verspreidingsgebied van de soort dus ruimer. De soort vliegt in twee generaties en het in Groot-Abeelee gevonden exemplaar is van de tweede generatie.

Triphosa dubitata (Linnaeus, 1758)

Deze vrij grote, onopvallend gekleurde spanner wordt niet zo vaak waargenomen. De laatste vijftien jaar worden bijna uitsluitend meldingen gedaan in het zuidwesten van ons land. Daar komt ook de enige waarneming uit 2001 vandaan: op 21 juli is een exemplaar gevangen in het Voornes Duin (Zh, PR). De rupsen zijn vooral gebonden aan wegedoorn (*Rhamnus catharticus*), vuilboom (*Frangula alnus*) en sleedoorn (*Prunus spinosa*).

Philereme transversata (Hufnagel, 1767)

Ten opzichte van eerdere informatie (De Vos et al. 2006) is er geen verandering te melden. Ook in 2001 zijn alleen exemplaren gemeld uit Voornes Duin (Zh). Tussen 30 juni en 21 juli werden in totaal zestien exemplaren gevangen (PR).

Euphyia unangulata (Haworth, 1809)

Tot en met 1981 was er van deze spanner slechts een exemplaar uit Nederland bekend, van vóór 1866 (Maurissen 1866). Door Nagel et al. (2001) wordt een overzicht gegeven van vangsten tus-

sen 1981 en 2000, waarbij het verspreidingsgebied in hoofdzaak beperkt lijkt te zijn tot het centrale deel van Noord-Brabant. Volgens De Vos et al. (2006) is *E. unangulata* ook buiten dit gebied waargenomen en zijn de waarnemingen uit 2001 bovendien meer verspreid over Nederland gedaan. Op de zomerbijeenkomst van de NEV (Vorst & Cuppen 2002) is op 15 juni in het nabij Ter Apel gelegen Agodorp (Gr) een exemplaar gevangen (RV). Op 18 augustus is een exemplaar gezien bij Vasse (Ov, HtH; gemeld in De Vos 2002). Op 3 augustus werden in het oorspronkelijke verspreidingsgebied bij Chaam (NB) drie exemplaren gevangen (HN). De verspreiding van *E. unangulata* lijkt dus inderdaad ruimer dan omschreven door Nagel et al. (2001) en vermoedelijk breidt de soort zich in Nederland uit. Verwarring is mogelijk met de oppervlakkig gelijkende *Epirrhoe alternata* (Müller) en *Xanthorhoe biriviata* (Borkhausen) (figuren 5-7).

Mesotype didymata (Linnaeus, 1758)

Een ongewone vlinder die verspreid door heel Nederland kan worden waargenomen. In 2001 zijn exemplaren gemeld uit Hemrik (Fr, JWS), uit Twello (Ge, JW), Doetinchem en Wezep (Ge, KH). Alle waarnemingen uit 2001 stammen uit de laatste dagen van juni en de eerste decade van juli.

Gagitodes sagittata (Fabricius, 1787)

Een zeldzame soort die vooral in het noordelijk deel van Nederland is gevonden en dan met name in Zuid-Friesland. In 2001 zijn echter twee exemplaren in Noord-Brabant waargenomen, waarvan een in de Biesbosch (JSp) en de ander elders in de pro-

Figuren 8-9. *Eupithecia abietaria* (Goeze) en *E. analoga* Djakonof. **8** *Eupithecia abietaria*, Abdij Sion (Ov), leg. G.J. Flint., **9** *Eupithecia analoga* Djakonof, Vijlen (Li), leg. G.R. Langohr. Foto's: R. de Vos *Eupithecia abietaria* (Goeze) and *E. analoga* Djakonof. **8** *Eupithecia abietaria*, Abdij Sion, Overijssel, leg. G.J. Flint, **9** *Eupithecia analoga* Djakonof, Vijlen, Limburg, leg. G.R. Langohr

vincie (vindplaats niet nader opgegeven, FP) (De Vos 2002). De rupsen leven in de bloemen van poelruit (*Thalictrum flavum*) en zijn dus gebonden aan vochtige terreinen.

Eupithecia abietaria (Goeze, 1781)

Deze schaars voorkomende vlinder wordt vooral in de oostelijke helft van ons land gevonden en is gebonden aan sparrenbossen. In 2000 werden vijf exemplaren gevonden op drie vindplaatsen in Zuid-Holland, Gelderland en Limburg (De Vos et al. 2006). In 2001 zijn maar liefst zestien exemplaren waargenomen op negen plaatsen, waarvan de meeste op voor de hand liggende locaties in Gelderland en Noord-Brabant. Opvallend is de waarneming in het Zwanenwater (Nh) op 22 juli 2001 (JCK), buiten het bekende verspreidingsgebied. Een hoogtepunt beleefde de soort op 5 en 6 juli, toen op verschillende plaatsen in totaal negen exemplaren werden waargenomen: in de Kruisbergsche Bosschen, Doetinchem (Ge) zijn tijdens de excursie van de NEV-secties Ter Haar en Snellen op 6 juli maar liefst vier exemplaren gevangen (onder andere HtH), eveneens vier exemplaren in Twello (Ge) op 5 juli (JW) en een exemplaar op 5 juli te Drempt (Ge, CN). Verwarring is mogelijk met de sterk gelijkende *E. analoga* Djakonof (figuur 8-9).

Eupithecia inturbata (Hübner, 1817)

De vondst van twaalf exemplaren in juli en augustus 2001 van deze soort in Ouddorp (Zh) bracht KH op het idee dat het wel eens een nieuwe soort voor Nederland kon zijn. Na genitaalonderzoek bleek dit inderdaad het geval (Huisman & De Vos 2001). Deze soort is gebonden aan spaanse aak (*Acer campestre*). Later bleek ook dat de soort al tweemaal eerder door KH was gevangen: in 1989 te Oostvoorne (Zh) en in 1997 te Ouddorp.

Pasiphila chloerata (Mabille, 1870)

Deze bloemspanner is nog maar kort uit Nederland bekend, want pas in 1976 is in Eijs (Li) het eerste exemplaar gevangen (Langohr 1977). Sindsdien heeft de soort zich weliswaar in ons land uitgebreid, maar is het nog steeds een lokale en meestal schaarse soort. De rups leeft in de bloemhoofdjes van sleedoorn (*Prunus spinosa*) en moet dus vroeg in het voorjaar worden gezocht, bijvoorbeeld door ze uit de bloesem te kloppen. Op deze wijze zijn veel nieuwe vindplaatsen bekend geworden. Het exemplaar dat op 13 juni 2001 te Wezep (Ge) werd gevangen (KH) betekent weliswaar een nieuwe vindplaats voor de soort, maar deze wordt omringd door reeds bekende vindplaatsen in hetzelfde gebied. Op een exemplaar na, gevangen in Groot Abeele (Ze) in 1997 (AB), zijn alle waarnemingen afkomstig uit de oostelijke helft van ons land, ondanks doelgerichte speurtochten in bijvoorbeeld Noord-Holland. Verwarring is mogelijk met de gelijkende *Pasiphila rectangularata* (Linnaeus), *Pasiphila debiliata* (Hübner) en *Chloroclystis v-ata* (Haworth) (figuren 10-13).

Notodontidae – tandvlinders

Cerura erminea (Esper, 1784)

Nederland ligt voor deze soort aan de noordrand van het Europese areaal; het is daarom niet zo verwonderlijk dat de meeste waarnemingen uit de drie zuidelijke provincies stammen. Deze soort is in 2001 waargenomen op 26 juni bij Strijperheg, Soerendonk, omgeving Valkenswaard (FG). Een andere waarneming uit 2001 voor de provincie Noord-Brabant is gemeld via FP door De Vos (2002), maar details over deze vangst ontbreken. Beide waarnemingen bevestigen dus het bekende verspreidingsbeeld van deze aansprekende soort.

Figuren 10-13. *Pasiphila chloerata* (Mabille) en gelijkende soorten. **10** *Pasiphila chloerata*, St. Pietersberg (Li), leg. K. Alders, **11** *Pasiphila rectangulata* (Linnaeus), Abdij Sion (Ov), leg. G.J. Flint, **12** *Pasiphila debiliata* (Hübner), Apeldoorn (Ge), leg. W.J. Boer Leffef, **13** *Chloroclystis v-ata* (Haworth), Ulestraten (Li), leg. J. Moonen. Foto's: R. de Vos
Pasiphila chloerata (Mabille) and resembling species. **10** *Pasiphila chloerata*, St. Pietersberg, Limburg, leg. K. Alders, **11** *Pasiphila rectangulata* (Linnaeus), Abdij Sion, Overijssel, leg. G.J. Flint, **12** *Pasiphila debiliata* (Hübner), Apeldoorn, Gelderland, leg. W.J. Boer Leffef, **13** *Chloroclystis v-ata* (Haworth), Ulestraten, Limburg, leg. J. Moonen.

Noctuidae – uilen

Lamprotes c-aureum (Knoch, 1781)

Van deze uil, met zijn goudkleurige letter 'C' en goudkleurige vlekken op de vleugels, werden in 2001 drie exemplaren gevangen tussen 26 juni en 9 juli in het Brabantse deel van de Biesbosch (JSp). De rups leeft op diverse soorten uit het geslacht *Thalictrum*, zoals bijvoorbeeld poelruit (*T. flavum*), een soort die voorkomt langs de rivieren, in drassige graslanden en in grienden. Lempke (1966) geeft voor *L. c-aureum* een aantal vindplaatsen die in dergelijke gebieden liggen en ook de vindplaats van 2001 sluit bij dit beeld aan.

Aporophyla lueneburgensis (Freyer, 1848)

Deze soort van heidegebieden is zeer zeldzaam in Nederland. Tussen 1989 en 1999 zijn slechts acht exemplaren waargenomen (De Imbosch, Ermelo, Wezep en Apeldoorn, Ge) en daarvoor hebben de waarnemingen nog veel langere tussenpozen. Op 27 augustus 2001 is een exemplaar gevangen te Ede (Ge) (DG) in het hoofdverspreidingsgebied van deze soort in ons land: de Veluwe.

Xylena exsoleta (Linnaeus, 1758)

Evenals de verwante soort *X. vetusta* (Hübner), die in 2000 werd waargenomen (De Vos et al. 2006), is dit een soort die zeer verspreid en slechts nu en dan in Nederland wordt opgemerkt. Hij is zelfs nog zeldzamer dan *X. vetusta*: in Nederland werd het laatste exemplaar waargenomen in 1976. Op 20 maart 2001 is

een exemplaar gevangen in de Biesbosch (NB) (JSp). Dat na vijftientig jaar eindelijk weer een exemplaar wordt gezien mag dus heel bijzonder worden genoemd.

Hydraecia petasitis Doubleday, 1847

In Nederland zijn vindplaatsen verspreid en de vlinder wordt maar zelden waargenomen. Dat komt waarschijnlijk ten dele door de verborgen levenswijze: de rups leeft in de wortels van groot hoefblad (*Petasites hybridus*), de vlinders verschuilen zich onder de grote bladeren en blijven bovendien gewoonlijk laag bij de grond vliegen. In de Biesbosch (NB) zit vermoedelijk een goede populatie, gezien de jaarlijkse vangsten op deze locatie. In 2001 is op 23 augustus en 6 september een exemplaar gevangen (JSp).

Phragmatiphila nexa (Hübner, 1808)

In geheel Noordwest-Europa is *P. nexa* een erg zeldzame soort van vochtige gebieden met begroeiing van zegges (*Carex* sp.) (Steiner 1998). Van deze kenmerkend getekende uil zijn maar weinig recente waarnemingen uit Nederland bekend. In 2001 is een afgevlogen exemplaar op 22 augustus gevangen in de omgeving van Hasselt (Ov). De soort werd op deze vliegplaats aan het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw veel talrijker aangetroffen (KH).

Sedina buettneri (Hering, 1858)

Een zeer bijzondere waarneming, omdat sinds 1969 geen exemplaren meer in Nederland waren gezien. Op enkele oude vangsten na stammen bijna alle waarnemingen uit Limburg en Noord-Brabant. Zo ook de maar liefst drie nieuwe vondsten, waarvan er twee door JSp in oktober 2001 in de Biesbosch (NB) zijn gedaan en een ander exemplaar elders in Noord-Brabant is gevangen (FP; vindplaats niet nader opgegeven) (De Vos 2002).

Mythimna conigera (Denis & Schiffermüller, 1775)

Deze vlinder komt zeer verspreid in Nederland voor en wordt maar weinig gezien. Lempke (1964) legt het accent van de verspreiding vooral in de provincie Limburg, hoewel ook hij constateert dat deze soort soms in andere delen van Nederland wordt gevonden. In 2000 werden drie exemplaren waargenomen (De Vos et al. 2006). In 2001 is op 6 juli een exemplaar gevangen bij de Ooymanhoeve (Doetinchem, Ge) tijdens een excursie van de secties Ter Haar en Snellen.

Xestia agathina (Duponchel, 1827)

Van deze in ons land zeldzame soort is in 2001 een exemplaar gevangen op 20 augustus op het landgoed Welna in Tongeren (Ge, KH). Lokaal op de zangronden in het oosten kan de soort talrijker zijn en in redelijke aantallen worden gevangen.

Cerastis leucographa (Denis & Schiffermüller, 1775)

Evenals in 2000 is deze soort, die in ons land tot voor kort beperkt was tot Limburg, in 2001 in de Biesbosch (NB) waargenomen (JSp). De vlinder heeft er vermoedelijk een populatie. Alle betrouwbare waarnemingen stammen voornamelijk uit het vroege voorjaar. Er zijn ook waarnemingen uit de zomermaanden bekend, maar deze konden tot nu toe nooit worden geverifieerd en berusten waarschijnlijk op foutieve determinaties.

Arctiidae – beervlinders

Callimorpha dominula (Linnaeus, 1758)

Deze beervlinder was vroeger mogelijk inheems in Nederland, maar wordt tegenwoordig als dwaalgast beschouwd. Het exemplaar dat op 7 juli 2001 te Drempt (Ge) is waargenomen (CN) is besproken door De Vos & Ellis (2004). De meeste exemplaren zijn te verwachten in Limburg, omdat daar relatief dichtbij in België en Duitsland nog populaties aanwezig zijn.

Bespreking

De soorten in dit artikel zijn in de regel zo zeldzaam dat het moeilijk is om in de reeksen individuele waarnemingen patronen te ontdekken. Inmiddels is voor sommige soorten het aantal waarnemingen zo groot dat zich patronen in vliegtijd of verspreiding aftekenen. Het belang van het doorgeven van dergelijke anekdotische informatie wordt in deze bijdrage geïllustreerd door de weergave van de verspreiding van *Pharmacis fusconebulosa* (figuur 1) en de fenologieën van *Zygaena viciae* (figuur 2) en *Costaconvexa polygrammata* (figuur 3).

Ook 2001 was weer een jaar waarin enkele extreme zeldzaamheden zijn gemeld. Het meest in het oog springend zijn *Eupithecia inturbata* (een nieuwe soort voor ons land), *Xylena exsoleta*, *Sedina buettneri* en *Callimorpha dominula*. Enkele losse waarnemingen geven geen bewijs van bestaande populaties, maar vooral de drie waarnemingen van *S. buettneri* geven hoop dat de soort zich daadwerkelijk in Nederland voortplant. Ook de reeks van waarnemingen van *E. inturbata* en, in retrospectief, de waarnemingen van deze soort uit 1989 en 1997, bevestigen het vermoeden van een zich voortplantende populatie. De toekomst zal uitwijzen of al deze soorten tot de inheemse fauna (blijven) behoren en ook dit illustreert het belang van het verzamelen en publiceren van losse waarnemingen van zeldzame macro-nachtvlinders.

Dankwoord

Alle waarnemingen in dit jaaroverzicht zijn afkomstig van gegevens die zijn opgenomen in het digitale Lepidoptera-bestand 'Noctua', dat in beheer is bij de Werkgroep Vlinderfaunistiek van EIS-Nederland en De Vlinderstichting. De auteurs willen alle waarnemers die de moeite namen om hun waarnemingen door te geven hartelijk bedanken. Willem Hogenes van het Zoologisch Museum Amsterdam wordt bedankt voor toestemming om vlinders in de collectie te fotograferen. Nicolien Peet wordt bedankt voor het maken van figuur 1 en Willem Ellis voor zijn hulp bij de bestandsanalyses. De volgende leden van de sectie Ter Haar van de NEV gaven inhoudelijke aanvullingen en verbeteringen, waarvoor hartelijk dank: Ben van As, Frits Bink, Hans Huisman, Peter Rooij, Jeroen Voogd en Ruud Vis.

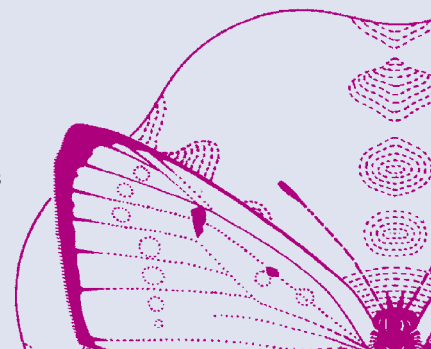
Literatuur

- Huisman KJ & de Vos R 2001. *Eupithecia inturbata* nieuw voor Nederland (Lepidoptera: Geometridae). Entomologische Berichten 61: 130-131.
- Langohr GR 1977. Nieuwe en minder gewone Lepidoptera voor de Nederlandse fauna. Entomologische Berichten 37: 133-137.
- Lempke BJ 1949. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera VIII. Tijdschrift voor Entomologie 90: 61-197.
- Lempke BJ 1950. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera IX. Tijdschrift voor Entomologie 92: 113-218.
- Lempke BJ 1951. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera X. Tijdschrift voor Entomologie 94: 227-320.
- Lempke BJ 1964. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera (tiende supplement). Tijdschrift voor Entomologie 107: 611-698.
- Lempke BJ 1966. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera (dertiede supplement). Tijdschrift voor Entomologie 109: 221-301.
- Lempke BJ 1967. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera (veertiende supplement). Tijdschrift voor Entomologie 110: 223-342.
- Lempke BJ 1989. Interessante Nederlandse vangsten en waarnemingen van Macrolepidoptera tussen 1985 en 1987. Entomologische Berichten 49: 89-95.
- Maurissen AH 1866. Macrolépidoptères observés dans le Duché de Limbourg. Tijdschrift voor Entomologie 9: 187.
- Mörtter R 2003. Die Gattung Horisme. In: Die Schmetterlinge Baden-Württembergs band 9: Nachtfalter VII (Ebert G ed): 272-292. Verlag Eugen Ulmer.
- Nagel H, Vos R de & Post F 2001. *Euphyia unangulata* opnieuw in Nederland (Lepidoptera: Geometridae). Entomologische Berichten 61: 60-62.
- Naves C 1995. Een recente vondst van *Idaea inquinata* in Nederland (Lepidoptera: Geometridae). Entomologische Berichten 55: 195-196.
- Schaffers J 2001. Verspreiding en fenologie van *Costaconvexa polygrammata* (Lepidoptera: Geometridae) in Nederland. Entomologische Berichten 61: 89-93.
- Skinner B 1984. Colour identification guide to moths of the British Isles. Viking.
- Steiner A 1998. Noctuidae. In: Die Schmetterlinge Baden-Württembergs (Ebert G ed): 100-103. Verlag Eugen Ulmer.
- Troukens W 1995. *Stegania trimaculata* (de Villiers, 1789) in de Benelux (Lepidoptera: Geometridae). Phegea 23: 133-136.
- Vorst O & Cuppen JGM 2002. Entomofauna van Westerwolde. Verslag van de 156^e zomerbijeenkomst te Ter Apel. Entomologische Berichten 62: 101-120.
- Vos R de & Ellis WN 2004. Trekvlinders en dwaalgasten in 2001 en recente adventieve vondsten (Lepidoptera). Tweeënzestigste jaarverslag. Entomologische Berichten 64: 138-145.
- Vos R de 2002. Verslag van de najaarsbijeenkomst van de sectie Ter Haar op 27 oktober 2001 te Lexmond. Franje 5(9): 14-19.
- Vos R de, Zwier JHH & Groenendijk D 2006. Overzicht van in 2000 waargenomen interessante macronachtvlinders (Lepidoptera). Entomologische Berichten 66: 7-12.
- Ontvangen 18 juli 2006, geaccepteerd 1 november 2006.

Summary

Overview of interesting macro-moths (Lepidoptera) in The Netherlands in 2001

Following the overview of the year 2000, this is the second report on interesting macro-moths in The Netherlands. All data are stored in the database 'Noctua' of Working group Lepidoptera Faunistics (WVF) of the Dutch European Invertebrate Survey (EIS) and the Dutch Butterfly Conservation. In this overview 27 of the rarest Dutch residential species are considered. The most remarkable observations are the ongoing increase of *Pharmacis fusconebulosa* and *Costaconvexa polygrammata* (both species were very rare during the last decades of the 20th century but are now considered locally common), the discovery of *Eupithecia inturbata* as a new species for The Netherlands, and the report of one specimen of *Xylena exsoleta*, the first since 1976, and three specimens of *Sedina buettneri*, which is very rare in The Netherlands and was not recorded after 1969.

Rob de Vos, Jaap Zwier & Dick Groenendijk
Sectie Ter Haar
Nederlandse Entomologische Vereniging
p/a Plantage Middenlaan 64
1018 DH Amsterdam
rvos@science.uva.nl